

FIIA 19/2013

COMMENT

Charly Salenius-Pasternak
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Ruotsin puolustuspolitiikan periaatteet ja käytäntö ovat ristiriidassa > Kykeneekö Ruotsi palaamaan perinteiseen rooliinsa Itämeren alueen vakauttajana?

Ruotsin nykyinen asema aiheuttaa epävakautta Itämeren alueella. Ruotsin tulisi rahoittaa puolustusuudistuksensa kunnolla ja osallistaa Suomi rakentamaan yhteistä puolustusta. Suomalaispäättäjien pitäisi ottaa Ruotsin kokemuksista oppia, sillä nykyiset päätökset vaikuttavat Suomen turvallisuuteen vuosikymmenten ajan.

Venäjistä on tullut poliittisesti aiempaa itsevarmempi ja sotilaallisesti kyvykkäämpi. Samaan aikaan Yhdysvallat on ilmoittanut punnitsevänsä uudelleen poliittista ja sotilaallista läsnäoloaan Euroopassa ja Aasiassa. Nämä asiat yhdessä ovat herättäneet Pohjois-Euroopassa ja etenkin Itämeren maissa syvää huolta. Sitä syventää edelleen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaan liittyvä alueellisen tasapainon järkyminen.

Ruotsin katsotaan yleensä vaikuttavan myönteisesti alueensa ympäristöä, yhteiskuntia ja kauppaa koskevaan yhteistyöhön. Siksi maan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan epätasapainottava vaikutus jätetään usein huomiotta.

Pystyäkseen kääntämään vaikutuksensa positiiviseksi Ruotsin pitää arvioida politiikkaansa uudelleen. Maan tulee varmistaa, että sen puolustuspolitiikka ja sotilaalliset kyvyt ovat keskenään linjassa eivätkä ristiriidassa.

Itämeren alueen epätasapainolla on seurauksensa myös muulle Euroopalle, EU:lle, Natolle ja puolustusliiton pohjoisamerikkalaisille jäsenille. Itämeren alue on strategisesti tärkeä. Vain Hormuzin- ja Malakansalmen kautta kuljetetaan enemmän öljyä ja kaasua kuin Itämeren kautta.

Puolen viime vuoden aikana alueella on lisäksi järjestetty enemmän suuren mittaluokan sotaharjoituksia kuin missään muualla maailmassa: Naton Steadfast Jazz 2013 oli sotilaallisen vuosikausiin suurin sotaharjoitus. Lisäksi kaikki Itämeren alueen maat ovat aktiivisesti osallistuneet muihin monikansallisiin, satojentuhansien sotilaiden harjoituksiin. Ne ovat osa laajempaa poliittista peliä, jonka tarkoituksena on kohentaa Itämeren alueen vakautta.

Ruotsin vuosisatainen hallitseva asema suuressa osassa Skandinaviaa loi aikanaan perustan Pohjolan turvallisuusyhteisölle. Kylmän sodan aikana Ruotsin puolueettomuuspolitiikka sekä maan kookkaat ja kyvykkäät asevoimat vakauttivat aluetta. 1990-luvulla Ruotsi avusti uudelleen itsenäistyneitä Baltian maita avoimesti, mikä edesauttoi alueen vakautta ja johti lopulta nykyiseen tilanteeseen, jossa Venäjää lukuun ottamatta kaikki Itämeren rantavaltiot ovat joko Euroopan unionin tai Naton jäseniä.

Ruotsin nykyinen epävakauttava rooli johtuu ennen muuta siitä, että maan virallinen turvallisuuspolitiikka ja sotilaalliset kyvyt ovat ristiriidassa. Maa uudistaa parhaillaan puolustusvoimiaan, mutta uudistukselta puuttuu rahoitusta. Ruotsin merivoimien moderneimmilla

laivoilla ei esimerkiksi ole ilmapuolustusta; ilmavoimilla puolestaan on erinomaisia hävittäjiä mutta ei kykyjä tehdä pitkän kantaman iskuja ilmasta maahan. Maavoimat on käytännössä tuhottu; niiden resurssit ovat hyvin rajalliset, ja ne täyttävät rekrytointitavoitteensa vain vaivoin. Ilmapuolustuskapasiteettia on tuskin lainkaan. Ruotsi ei enää kykene puolustamaan itseään eikä turvaamaan Itämerta ympärillään.

Tilanne on herättänyt Ruotsissa puhetta alueellisesta turvallisuusvaajeesta ja saanut aikaan rajun julkisen keskustelun turvallisuuspolitiikasta, vaikka Ruotsin poliittinen kulttuuri muutoin on varsin konsensushakui-nen. Itämeren rannikkovaltiot tietävät, että vaikka Ruotsin solidaarisuusjulistus on vahva merkki poliittisesta sitoumuksesta, Ruotsilla on hyvin vähän joukkoja, joita se voisi lähettää ulkomaille alueellisen kriisin aikana. Tiedustelutiedon hankkimiseen Ruotsi voisi kuitenkin mielekkäästi osallistua.

On ymmärrettävää, että Ruotsi odottaa naapurimailtaan samalaista solidaarisuutta. On kuitenkin erittäin riskialtista laskea maan turvallisuuspolitiikkaa solidaarisuuden varaan.

Ruotsin puolustusuudistukseen on sisäänrakennettu poliittinen odotus siitä, että maa saa tarvittaessa

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

ulkopuolista apua. Mutta vaikka rahoituspulasta kärsivä uudistus saataisiin vietyä läpi, Ruotsin kyky vastaanottaa apua olisi rajallinen. Ruotsin nykyinen hallitus on alkanut myöntää, kuinka hallituksen ja sen edeltäjien harjoittama puolustuspolitiikka on vahingoittanut alueellista vakautta. Vaikka Ruotsin puolustusmäärärahoihin on odotettavissa pientä lisäystä, jäsenyyttä puolustusliitto Natossa – ainoassa järjestössä, joka voisi taata vastavuoroisen solidaarisuuden – ei silti edelleenkään virallisesti harkita.

Ruotsin omakuvaan ei sovi ajatus siitä, että maasta on tullut osa Itämeren alueen epävakautta lisäävää kehitystä. Ruotsi voi kuitenkin muuttaa kehityksen suuntaa.

Maan tulisi rahoittaa puolustusuudistuksensa kunnolla ja etsiä mahdollisuuksia ottaa Suomi mukaan ponnisteluihin rakentaa yhteistä puolustusta tai ainakin kalliiden ja kriittisten suorituskykyjen yhteistä tai jaettua omistusta. Tähän voitaisiin ryhtyä esimerkiksi pyytämällä puolustusasiantuntijoita laatimaan suunnitelma maiden yhteisestä puolustuksesta. Konkreettinen ehdotus voisi puolestaan polkaista käyntiin julkisen keskustelun.

Jos ruotsalaispolitiikot eivät ole valmiita lisäämään maansa turvallisuusmenoja selvästi, päättäjien

pitäisi ainakin teettää tutkimus Ruotsin Nato-jäsenyyden mahdollisista vaikutuksista. Tämä osoittaisi, että sekä hallitus- että oppositiojohtajat ovat ymmärtäneet turvallisuuspolitiikkansa vaikutukset Itämeren alueella.

Suomalaispäättäjien pitäisi harkita tarkkaan, mitä Ruotsin kokeuksista voidaan oppia. Maa, joka vuosisatojen ajan oli alueensa vakauden takaaja, muuttui turvallisuuden kuluttajaksi alle vuosikymmenessä.

Kansainvälistä politiikkaa, äärimmäistä tehokkuutta, ulkoistamista, yksityistämistä ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa ammattiarmeijaa koskevat ideologiat ovat vaikuttaneet armeijoiden kehitykseen ympäri maailmaa, niin myös Suomessa ja Ruotsissa. Ideologioiden soveltaminen yli valtiorajojen on kuitenkin vaarallista. Suomalaispolitiikkojen pitäisi muistaa tämä. Myös se tulisi pitää mielessä, että Suomi on historiassaan kyennyt puolustamaan itseään vain ulkopuolisen avun turvin. Päätökset, joita nykypoliitikot tekevät viiden seuraavan vuoden aikana, vaikuttavat Suomen turvallisuuteen vuosikymmenten ajan.